

Brændevins-Brænden og Smugleri i Sydvestsjælland

Af *Vald. Møller*

Da der i 1770erne kom forbud mod brændevinsbrænden i hjemmene — for fremtiden skulle der privilegium til at drive sådan virksomhed — gav dette anledning til et utal af anmeldelser og retssager, idet befolkningen meget nødig gav slip på den gamle skik. Ofte blev gårdkoner indstævnet for at vidne mod deres mænd, hvilket næppe har virket fremmende på husfreden. En del af de indstævnede kvinder blev da også hjemme og undskyldte sig med sygdom; andre mødte med attest fra — sognets præst. Dette sidste blev dog ikke altid taget for gode varer, skønt retten erkendte, at det ikke altid var let for folk på landet at skaffe sig doktor-attest. Og hvad måtte man tro, når stævningssmanden kom tilbage og fortalte, at han havde set den indstævnede gårdkone færdes rask omkring ved sit arbejde, skønt der var sendt bud, at hun ikke kunne komme på grund af svaghed! Der var også en vid mark at tumle sig på for tjenestefolk, der ville hævne sig på deres tidligere husbond.

Forvalterne på egnens herregårde var ivrige efter at få folk klapset af; som regel blev bøden fastsat til 20—30 daler, hvortil kom, at brændevinstøjet — pibe, hat og svalerør — blev taget fra dem. Enkelte degne var også på tæerne i den anledning, således Julius Prom i Høve; måske havde det sin

Brændevins-Brænden og Smugleri i Sydvestsjælland

årsag deri, at degnen skyldte forvalter Garb på Holsteinborg 100 daler og for denne sum havde sat sit indbo i pant.

Kromanden Iver Pors i Dalmose angav adskillige, således Bertel Christensen i Høve. Bertel sagde, at det vel ikke var forbudt at have brændevin i huset. Nej, ikke når den var købt i købstæderne og ikke hjemmelavet. Forvalter Garb søgte at redde Bertel; han var en fattig mand, der meget dårligt evnede at betale attest fra chirurgus. Dette hentydede til, at Bertels kone foregav sygdom, og Garb mente, det ikke var heldigt, når hustruen skulle vidne mod sin mand. Dommen gik Bertel imod; vel var det ikke bevist, at han havde brændt brændevin, men 2 vidner havde oplyst, at han sidste vinter havde haft brændevins-redskab til halvs eller fælles, samt at samme redskab vekselvis har været hos ham, ligesom han selv tilstår at have lånt det i vinter, så man deraf slutter, at han har brugt det. Enten han nu har haft det til eje, lån eller brug, er han lige strafskyldig efter forordningen, der siger, at intet brændevins-redskab må findes hos nogen uprivilegeret på landet. Bertel Christensen bør derfor erlægge 30 daler i mulkt og 5 daler i omkostninger.

Samme kromand fik flere af gårdmændene i Høve-Flakkebjerg idømt denne 30 dalers bøde; sagtens skyldtes det, at han mente, hans næring led skade.

De dømte lurede på en lejlighed til at hilse på Dalmosekromanden. 1. maj var det Valborgsdag, hvor man måtte drikke og holde sig lystig. Bymændene i Høve havde på gade-stævne vedtaget at gå til kroen og drikke for $\frac{1}{2}$ daler. De drog til Iver Pors sammen med nogle Flakkebjerg-folk. Stemningen blev høj hin nat, og nogle glas gik i løbet, men de blev dog betalt til madam Pors, da hun forlangte det. Kromanden truede med at standse udskænkningen; så blev

Vald. Møller

der klaget over ham til forvalteren på Holsteinborg: Der var nægtet nogle af Høve mænd at få noget i kroen. At der havde været uorden i kroen hin nat, omtalte de ikke, men de havde forvalterens ord for, at Valborgdag måtte de holde sig lystige!

★

★

På Holsteinborg var det også galt med den brændevin. Da forvalteren havde indstævnet mange vidner, mødte adskillige ikke. Ladefogden var just rejst til Fyn, skytten Macholdt fra Snedinge fik også forfald, idet hans hest løb løbsk, så han kom til skade. En tysk snedker Grader bad om, at spørgsmål til ham måtte ske i det tyske sprog og af ham besvares på tysk. Man mente dog, at når han havde været her i landet i 5 år, måtte han have lært så meget Dansk, at han kunne forstå, hvad sagen drejede sig om. Der var nok hentet brændevin, både fransk (cognac) og dansk hos murersvend Baltzer; muremesteren og hans svende lagde blot 2 skilling på bordet.

Den nidkære Dalmose-kromand fortsatte med anmeldelser; dog frifandtes skytten Macholdt for beskyldningen om krohold og tilvirkning af brændevin. Tolderfolk fra Slagelse kom uanmeldt med sådan hast, at de tørnede mod brøndvippen, så denne blev ødelagt — det var hos Christopher Bagge i Høve.

★

★

Det var kun få, som i årenes løb gik fri for tiltale angående brændevins-tilvirkning eller ulovlig handel med brændevin, tobak, sæbe o. s. v. Der blev i den tid drevet stor handel med ærøboere, som sejlede til Bisserup, hvor de indtog de forbudte ting. En augustdag 1775 havde skipper Claus Hansen af Ærø ligget med sin jagt ved Bisserup, da tolder Hansen med med-

Brændevins-Brænden og Smugleri i Sydvestsjælland

hjælper kom sejlene fra Karrebæksminde og ville om bord på jagten for at undersøge ladning og papirer. Men skipperen lettede anker og satte 3 sejl til, uagtet toldereren råbte, at han skulle bie og kaste tov til båden, så de kunne komme om bord. Skipperen ville absolut ikke parere ordre, men sejlede med forsæt væk og hindrede derved toldererne i at foretage eftersyn. Oven i købet affyrede skipperen en ladning uanstændige ord! Den historie kostede Ærø-manden 100 daler. Åbenbart har han haft brændevin i lasten; thi der blev ikke alene drukket til daglig af den ædelige brændevin, men tillige ved gilder og andre sammenkomster. Hertil kom, at store mængder blev solgt i Bisserup til Ærø-skipperne, der solgte den ufortoldede vare i andre dele af landet.

★

★

Men hvad måtte folk ikke tænke, når selve birkeskriveren, Kiær, i 1783 blev dømt for utilbørlig brændevinsbrænden og krohold. Han strittede længe imod og kom med alenlange indlæg — foreløbig var han sat fra skriverstillingen. Han påstod, at han ikke vidste, at hans kone havde sat brændevinsbrænderi i værk! Han solgte også brændevin til Ærø-boerne, som var hans medvidere, og handlede således mod toldloven. Selv hævdede han, at han mere af skrøbelighed end af forsætlighed havde handlet med Ærø-skipperne; det kunne ikke kaldes snig-handel, da det skete om dagen. Først fik han 10 daler i mulkt for sin utilladelige handel ved Bisserup med Ærø-boerne; betalte han ikke denne bøde, skulle han i fængsel på vand og brød. For sit krohold og sin brændevinsbrænden skulle han erlægge 120 daler, og da han havde solgt såvel til Ærø-boere som til bønder, skulle han have sit embede som

Vald. Møller

birkeskriver forbrudt. Sagsomkostningerne blev også pålagt ham.

I april 1784 mødte Kiær i retten og fremviste triumferende en skrivelse fra grev Holstein. Den gik ud på, at Hans kgl. Majestæt af særdeles nåde havde bevilget, at Kiær trods dommen af 21. novb. 1783 skulle være berettiget til at tiltræde og vedblive birkeskriver-embedet, blive forskånet for at betale rentekammeret de 120 daler, og at han alene skulle betale processens omkostninger med 23 daler samt 30 daler for forbudt handel. Forvalter Garb bevidnede, at Kiær havde betalt disse 2 poster, så der nu intet var til hinder for, at han igen kunne betræde embedet som skriver ved Holsteinborg birkeret; han gled ind i embedet og betjente straks justitsprotokollerne!

Det var nådigt sluppet, synes man; snu har han åbenbart været, da han fik sit brændevinstøj anbragt hos Gamle Jens Pedersen i Nyrup; herved kom denne i fedtefadet og måtte af med 30 daler.

Det varede mange år, før man kom ondet til livs.

Vald. Møller.